

MARC GARCIA

Ardenya-Cadiretes

En l'últim lliurament de la sèrie Paisatges de Catalunya repassem els trets característics de la unitat de paisatge Ardenya-Cadiretes, un dels paisatges més característics de la Costa Brava.

Reportatge d'El Temps

El paisatge actual d'Ardenya-Cadiretes és el resultat de la combinació de dinàmiques i tensions diverses i, en alguns aspectes, antagoniques: les tendències pròpies de les zones urbanes del litoral, vinculades principalment al turisme, als serveis en general i a la construcció, i

l'evolució de les zones de muntanya baixa mediterrània.

Els darrers anys s'han consolidat les dinàmiques que es van iniciar al llarg de la segona meitat del segle XX i que tendeixen a l'augment de la superfície i la densitat de les masses forestals. La colonització dels antics conreus per la vege-

tació espontània és un procés que ja fa alguns anys que ha culminat en gairebé tota la unitat i actualment es tendeix a la successió de formacions herbàcies i arbustives cap a masses forestals cada vegada més madures, però que mantenen i agreugen el risc d'incendi.

L'agricultura cada cop té un paper més secundari en el mosaic paisatgístic. Només al nord de Blanes, Lloret de Mar i Sant Feliu de Guíxols hi ha algunes explotacions localitzades als vessants de les muntanyes, sobretot en el cas de la vinya, i a les poques zones planeres del litoral.

Pel que fa a l'espai construït, aquest s'estén per un 13% del territori, tot i que a la franja compresa dins dels mil metres des de la línia de costa, la superfície urbanitzada ocupi més del 37% de l'espai disponible total. Aquest és un fet especialment rellevant si es té en compte que a primera línia de mar l'edificabilitat sol estar molt limitada per les condicions de

El camí de ronda de s'Agaró és un dels més emblemàtics del litoral gironí.

pendent que presenta el relleu o pel fet de trobar-se dins d'àrees protegides.

La dinàmica immobiliària iniciada a partir de mitjan dècada de 1980 ha tingut com a primera conseqüència un augment important del sòl urbanitzat a través de nous eixamples i que s'ha fet en bona mesura a expenses dels antics conreus de les zones més planeres. Al seu torn, s'han completat i, en alguns casos, ampliat, les urbanitzacions residencials preexistents, fet que ha afectat principalment espais forestals.

El creixement residencial ha estat especialment intens a Lloret de Mar i Blanes, i la tendència és a la conversió dels espais de residència temporal en espais de primera residència com a conseqüència de la seva vinculació progressiva a la dinàmica immobiliària de la Regió Metropolitana de Barcelona.

Sant Feliu de Guíxols, tret d'alguns edificis puntuals, manté una façana litoral ben conservada, que queda tancada pel port i el turó de Sant Elm, i presenta un ample passeig marítim construït al segle XIX. La ciutat ha tingut tradicionalment un sector industrial molt important, que encara conserva en bona mesura. Per la seva banda, Blanes, que s'estén en semicercle al peu del turó de l'antic castell de Sant Joan, ha crescut de manera notable els darrers anys i és especialment rellevant l'important polígon industrial, amb una diversitat de la seva estructura productiva que incideix en el paisatge. A Lloret i Tossa de Mar, la situació és particular. Es tracta, en aquests casos, de municipis especialitzats en el sector turístic, el qual es concentra especialment a primera línia de costa i que implica una forta estacionalitat de la pròpia estructura productiva. El cas més rellevant és el de Lloret, ciutat marcada pel turisme de masses i on la població s'arriba a multiplicar per sis a l'agost, de manera que arriba als gairebé 200.000 habitants. Tossa de Mar s'ha concentrat més en un turisme familiar de proximitat.

La modificació humana de la línia de costa, amb la construcció de nous molls, dics i espigons, també provoca una alte-

ració de la dinàmica litoral que posa en perill el manteniment de la superfície de les platges en determinats trams de costa baixa. Les platges que han sofert més problemes d'aquest tipus són les de s'Abanell, a Blanes, juntament amb les de Sant Feliu de Guíxols i Lloret de Mar.

Valors en el paisatge

El Pla d'espais d'interès natural recull part dels valors naturals i ecològics del paisatge de l'Ardenya-Cadiretes. En conjunt, el 35% de l'espai forma part del PEIN, la major part dins l'EIN Massís de les Cadiretes —per les interessants macroformes produïdes pel modelat granític i també per l'extensió i bon estat de conservació dels boscos de suros i alzines— i en una altra mesura dins l'EIN Pinya de Rosa —un indret lliure d'edificacions, a l'entorn del jardí botànic d'espècies tropicals del mateix nom i que inclou també el paratge de Santa Cristina.

A banda de tots aquests espais protegits o inventariats, cal destacar uns altres espais d'interès natural i connector definits en el Catàleg d'espais d'interès natural i paisatgístic de les Comarques Gironines elaborat i editat per la Diputació de Girona l'any 2009. Les formes de relleu que s'observen a la meitat nord del massís són un dels principals valors estètics del paisatge. El conjunt suposa un dels millors exemples de modelatge granític que es poden trobar a Catalunya. Una de les formacions del relleu amb més valor estètic (a banda del seu valor natural) són els doms —turons en forma de cúpula

la, de vessants nus i escarpats—, com el turó de Gustinoi, el puig Gros o roca Teixonera. De tots els pilars de roca, prominències rocoses i pedres cavalleres, la més rellevant és sens dubte la Pedralta, una gran pedra oscil·lant situada entre Sant Feliu de Guíxols i Santa Cristina d'Aro.

Un dels aspectes més valorats de l'Ardenya és el conjunt que formen les muntanyes i el mar. Les imponents formes dels grans penya-segats combinades amb la vegetació i el mar donen peu a un conjunt d'innegable valor estètic. Les petites cales distribuïdes al llarg de la costa, encerclades d'imponents penya-segats i poc freqüentades pel seu difícil accés, completen i complementen la panoràmica. Les platges sorrenques combinades amb l'existència de diversos passeigs marítims és un altre dels atractius de la unitat Ardenya-Cadiretes. Especialment rellevant en aquest sentit és el passeig marítim de Sant Feliu de Guíxols, que data del segle XIX, i el camí de ronda de s'Agaró, del principi del segle XX.

Els jardins botànics Mar i Murtra i de Pinya de Rosa, ambdós de Blanes, juntament amb el jardí de Santa Clotilde, de Lloret de Mar, impulsats per prohoms locals a començament del segle XX, tenen, a banda de l'interès específicament botànic, uns valors estètics per la qualitat paisatgística de l'indret on s'insereixen. També destaca estèticament el nucli primigeni de s'Agaró per la seva singularitat en la integració amb l'entorn i per ser pioner en l'eclosió del turisme a la Costa Brava.

El poblament del territori des de l'època prehistòrica i més o menys constant al llarg dels segles ha suscitat, evidentment, múltiples manifestacions en el paisatge que constitueixen importants valors històrics. Si es tenen en compte les dimensions i la poca presència de les societats humanes durant molts segles, el patrimoni etnològic, cultural i històric és notable. Entre totes les activitats, la que va tenir una difusió més gran possiblement sigui la derivada de l'explotació de l'alzina surera. El suro de l'Ardenya era especi-

EL MIRADOR SANT ELM

L'ermita de Sant Elm, a Sant Feliu de Guíxols, ofereix una esplèndida vista panoràmica de la població i de la costa entre Sant Feliu i Tossa de Mar. L'ermita, a més, té un important valor simbòlic i identitari per a la població de la unitat.

SABIES QUE...

ESCOLA DE PASTORS DE CATALUNYA

L'escola de pagesia i activitat pastoral de Catalunya va néixer amb l'objectiu de formar una nova generació de pagesos i pageses. L'escola és gestionada per l'Associació Rurbans des del Pallars Sobirà i treballa a tot Catalunya. Està dirigida a tot el sector ramader i, per tant, és una escola que vol formar persones pageses i pastores vinculades a tot tipus de bestiar: ovelles, cabres, vaques de carn i de llet, egües, rucs, etc. Els alumnes reben una formació teòrico-pràctica que dura cinc mesos. Així, durant un mes reben la formació teòrica intensiva (128 hores lectives) i després hi ha quatre mesos de pràctica a les mateixes explotacions.

→ alment apreciat per la seva consistència i estanquitat.

La recuperació i reivindicació de la importància del patrimoni històric arrenca a l'inici del segle XX, amb treballs com els de Lluís Pericot, Lluís Esteve Cruañas i Esteve Fa, que s'ocuparen de la restauració i estudi d'alguns d'aquests elements, incorporant-los al patrimoni cultural i també paisatgístic. Els monuments més rellevants són els menhirs. Se'n coneixen sis: Montllor, Montagut, l'Avi, d'en Llach, can Llaurador i Terme Gros.

També cal destacar com a patrimoni històric els eixos de comunicació tradicionals que s'emmotllen al territori i permeten una descoberta integrada d'espais paisatgísticament rellevants, com és el cas de la carretera GI-682, entre Tossa de Mar i Sant Feliu de Guíxols, i la carretera GIV-6821, entre Llagostera i cala Salionç.

Les crestes rocoses sense vegetació dels Carcaixells d'en Dalmau (a sota), a Santa Cristina d'Aro, són una de les singularitats de l'Ardenya-Cadiretes. A l'estiu la façana litoral està sotmesa a una gran freqüentació, sobretot en els principals nuclis turístics com Lloret de Mar (a la dreta).

A una escala local, hi ha diferents conjunts arquitectònics que constitueixen igualment un important patrimoni paisatgístic. Entre tots, hi destaca el recinte emmurallat de la vila vella de Tossa de Mar. El conjunt data del segle XII i té el seu origen en les necessitats defensives del municipi. Conserva tres grans torres cilíndriques i, entremig d'aquestes, quatre torres de dimensions menors. A la zona més pròxima al mar actualment hi ha el far, un altre referent històric i identitari de Tossa de Mar.

En relació amb els valors històrics de l'interior del massís, el mas ha estat, com en la major part de la Catalunya vella, una forma bàsica d'ocupar el territori. En aquest indret, els masos no tenen les dimensions d'altres casos, amb algunes excepcions. És el cas, per exemple, de can Barraquer, a Lloret de Mar. Els antics ter-

OBSERVATORI DEL PAISATGE

menals que hi ha distribuïts pel conjunt del territori constitueixen una altra forma d'expressió dels valors històrics que s'identifiquen en el paisatge. Tossa de Mar fou, així mateix, un important centre de contraban durant la Guerra Civil, quan molts pailebots intentaven arribar a la platja per traficar amb productes que escassejaven a causa de les penúries del conflicte bèl·lic.

Els valors socials deriven d'una bona qualitat paisatgística de què pot fruitar el conjunt de la població. L'existència de cales i altres sectors ben conservats del litoral permeten gaudir d'un entorn privilegiat, especialment a l'estiu. Les condicions geològiques de les parts més elevades del massís permeten la pràctica de l'escalada. La via ferrada que hi ha a l'entorn de Solius és considerada una de les més tècniques existents a Catalunya. L'existència de camins de ronda i altres senders senyalitzats permeten també al conjunt de la població una aproximació més tranquil·la als espais menys transformats. Per altra banda, vinculat als espais urbans, cal destacar igualment les hortes i el passeig de Sant Feliu de Guíxols, i el camí de ronda de s'Agaró.

Expressió artística del paisatge

L'espectacularitat del paisatge costaner del massís de l'Ardenya-Cadiretes ha provocat la inspiració d'un bon conjunt d'artistes procedents del món de la literatura i de les arts plàstiques més variades. Per exemple, l'escriptor i periodista conegut pel pseudònim de Gaziel, fill de Sant Feliu de Guíxols, va definir el massís de Cadiretes com "Tallada a plom, arran de mar, i clivellada d'esberles..."

L'arribada a Tossa de Mar del pintor Rafael Benet, als anys trenta del segle passat, va convertir Tossa en un lloc de trobada d'artistes nacionals i internacionals com Pere Crèixams, Enric Casanovas, Manolo Hugué, Marc Chagall, André Masson, George Kars, Jean Metzinger, etc., fet que va comportar que els paisatges de Tossa i el seu entorn proper fossin interpretats artísticament per alguns dels autors esmentats. També el pintor valencià Joaquim Sorolla es va inspirar en el paisatge de Santa Cristina d'Aro per pintar la seva obra *Catalunya*, un paisatge costaner contemplat des de l'interior d'una pineda.

Per una altra banda, a l'època en què arribava el primer turisme, a la dècada

dels cinquanta del segle XX, la Costa Brava va passar a ser l'escenari de diverses pel·lícules dirigides i protagonitzades per alguns dels màxims exponents de la indústria de Hollywood, com per exemple *Pandora y el holandés errante* (1950), protagonitzada per James Mason i Ava Gardner, on apareixen diverses escenes de la carretera que uneix Sant Feliu de Guíxols i Tossa de Mar així com la vila vella de Tossa de Mar i la seva platja. Actualment, el litoral de l'Ardenya-Cadiretes continua sent un escenari de rodatge de pel·lícules o altres gravacions. Per exemple, a la platja de sa Boadella, a Lloret de Mar, s'hi han rodat diversos espots publicitaris, video-clips i pel·lícules, com *Sàhara*. ●

La sèrie Paisatges de Catalunya es fa amb la col·laboració de l'Observatori del Paisatge i del Departament de Territori i Sostenibilitat

<http://www.catpaisatge.net/cat/catalegs.php>